

Ir viegli uzsākt koksnes pārdošanas biznesu, bet grūti to veiksmīgi turpināt.

Avots: Metsalehti

Somijā kokmateriālu iepirkuma līgumiem ir raksturīgi, ka tajos tiek samazināta koksnes pircēja atbildība par kompensāciju, norāda *Somijas Lauksaimniecības produktu ražotāju un meža īpašnieku centrālās savienības (MTK) juriste Laura Harjunpē.

“Meža īpašniekiem ir viegli uzsākt kokmateriālu tirdzniecību, bet ir grūti veikt darījumus ar koksni veiksmīgi un ilgākā laika posmā,” norāda MTK juriste Laura Harjunpē .

Koksnes tirdzniecības ēnas puses atklājās septembra vidū, kad kļuva zināms, ka meža nozares uzņēmums Stora Enso ir atsaucis savus piedāvājumus koksnes iepirkšanā. Uzņēmums savu lēmumu pieņēma neskatoties uz to, ka koksnes piedāvājumu pieņemšanas termiņš vēl nebija beidzies un saskaņā ar likumu pirkuma piedāvājums ir saistošs, jo saņēmējam ir bijis laiks ar to iepazīties.

Kāda ir koksnes pārdevēju pozīcija koksnes tirgū? Vai koksnes tirgus, tomēr, ir pilnībā koksnes pircēju rokās? Lielā mērā jā, uzsver MTK juriste Laura Harjunpē un MTK nodaļas vadītājs Pauli Rintala .

"Koksnes tirdzniecības t.s. "sākumpunkts" ir ļoti pretrunīgs un specifisks. Ja dodaties pirkt dzīvokli, automašīnu vai pat piena kannu, pārdevējam vienmēr ir cena par precī. Koksnes tirgū cenu galvenokārt nosaka pircēji," informē Pauli Rintala.

Juriste L.Harjunpē tam piekrīt: "Cenas lielā mērā nosaka pircējs. Pircēji paši sastāda līgumus un piedāvā meža īpašniekiem, faktiski, standarta nosacījumus. Vairumā gadījumu koksnes tirdzniecības aspektos meža īpašniekam iespējas ko mainīt savā labā ir diezgan nelielas vai to vispār nav."

Kā meža īpašnieki var pasargāt sevi, veicot darījumus ar koksni?

Juriste Laura Harjunpē mudina meza īpašniekiem rūpīgi izlasīt kokmateriālu darījumu līgumu vispārējos noteikumus un nosacījumus.

“Tas ir tas kaitinošais, mazais drukātais teksts līguma beigās. Pašā līguma dokumentā ir vienošanās tikai par galvenajiem punktiem. No jurista viedokļa lietas būtība bieži vien ir atrodama vispārējos noteikumos un nosacījumos.”

Koksnes pārdošanas līgumu pamatnosacījums ir tāds, ka spēkā ir teksts, ko raksta faktiskajā līguma dokumentā, pat ja vispārīgajos noteikumos un nosacījumos ir teikts citādi. Vispārīgie noteikumi un nosacījumi ir jāievēro, ja tajos ietvertie jautājumi faktiskajā līguma dokumentā nav rakstīti citādi.

L.Harjunpē norāda, ka koksnes pircēji regulāri atjaunina savus vispārējos noteikumus un nosacījumus. Tādas atjaunošanas pamatmērķis ir samazināt koksnes pircēja atbildību par iespējamajiem zaudējumiem.

"Meža nozares prakse jau ilgstoši ir tāda, ka, ja koki netiek pilnībā vai daļēji nocirsti līguma termiņā un nav, piemēram, nepārvaramas varas apstākļu, koksnes pircējs samaksās cenu par kokiem saskaņā ar līgumu. Ir bijuši mēģinājumi samazināt kompensācijas apmēru vai pat pilnībā to atcelt," norāda MTK juriste L.Harjunpē.

Saskaņā ar MTK juristes teikto, daži koksnes pircēji līguma noteikumos ir pievienojuši arī punktu, kurā norādīts, ka koki, kas netiek nocirsti attiecīgajā platībā, ir kokmateriālu pircēja īpašums.

"Tātad galarezultātā pārdevēja mežā aug pircējam piederoši koki un pircējam vairs nav tiesību tos iegūt saskaņā ar līgumu. Tas ir absurds. Kopumā ir visai apšaubāmi, vai koksnes pircējs mainītu savu nostāju attiecīgajā situācijā un, piemēram, kompensētu pārdevējam to koksni, kas palikusi "uz celma" viņam piederošajā mežā"

L.Harjunpē uzskata, ka koksnes tirdzniecības līgumu lasīšanu apgrūtina fakts, ka darījuma pušu tiesības un pienākumi bieži vien ir "izkaisīti" pa visu līgumu. Parasti situāciju sarežģī nevis kāds atsevišķs nosacījums, bet gan vairāku nosacījumu kombinācija.

Dažādi riski

Piemēram, līgumā ne vienmēr ir norādīts, ka kokmateriālu pircējam ir pienākums maksāt koksnes pārdevējam kompensāciju, ja koki netiek nocirsti. Tomēr līgumā var būt norādīts, ka

kokmateriālu pārdevējam ir pienākums atmaksāt koksnes pircēja veikto avansa maksājumu, ieskaitot procentus, ja koki netiek nocirsti. Tā nav godīga pieeja.

"Šādā situācijā koksnes pircējs tirgus risku pārnes uz koksnes pārdevēju, un var gadīties arī tā, ka koksnes pircējs pelna naudu uz pārdevēja saistību rēķina. Šādi līguma noteikumi nepavisam neatbalsta koksnes pārdevēja tiesisko paļāvību līguma izpildē," uzsver juriste Laura Harjunpē.

Tāpat ir vērts uzmanīgi sekot līdzi citiem kokmateriālu pārdevējam noteiktajiem pienākumiem, kas ir minēti līgumā. Ir svarīgi arī rūpīgi izpētīt, piemēram, pamatojumu līguma termiņa pagarināšanai un to, kas un kādā apmērā atlīdzinās koksnes ieguves laikā nodarīto kaitējumu. L.Harjunpē norāda, ka, ja kaut kas meža īpašnieku šajā jautājumā uztrauc, ir vērts nekavējoties sazināties ar kokmateriālu pircēju.

Gan Laura Harjunpē, gan Pauli Rintala norāda arī, ka pašlaik kokmateriālu tirgū darbojas daudz dažādu, arī problemātisku, dalībnieku. Tāpēc meža īpašniekiem ieteicams pārliecināties, ka koksnes pircēja finanses ir sakārtotas.

"Jau ir bijušas ziņas par uzņēmumu pārstrukturēšanu un bankrota pieteikumiem. Ja noslēdz kokmateriālu pārdošanas līgumu ar šādu uzņēmumu, sliktākais, kas var notikt, ir tas, ka koki tiek nocirsti, bet nauda netiek pārskaitīta. Pat ja tādām likvidācijas procesā esošam uzņēmumam kaut kad pēc tam parādās nauda, tā vēlāk var tikt izmantota bankrota procesa noslēgšanā un samaksāta kādam citam neatraidāmajam kreditoram, nevis meža īpašniekam," informē L.Harjunpē.

MTK pārstāvis Pauli Rintala norādīja, ka pēdējos gados ir parādījušies jauni koksnes tirgus dalībnieki, īpaši jaunāku mežu apsaimniekošanā, kopšanas un retināšanas cirtēs, kā arī enerģētiskās koksnes ieguvē.

"Tie var būt diezgan mazi uzņēmumi. Tieši par viņiem meža īpašniekam vajadzētu būt informētam par maksājumiem un to maksātspēju. Balķu un papīrmalkas tirgos jau ilgu laiku ir bijuši noteikti stabili dalībnieki. Piemēram, neesmu dzirdējis, ka būtu bijuši kādi maksājumu kavējumi, bet tie ir īpaši saistīti ar enerģētiskās koksnes tirgu," norāda Pauli Rintala.

Kopumā Somijas kokmateriālu tirgus darbojas labi, uzsver abi MTK speciālisti – L. Harjunpē un P.Rintala. Tomēr, pēc Pauli

Rintalas domām, meža īpašniekiem jāatceras, ka viņiem nav pienākums obligāti pārdot koksni.

"Daudzi meža īpašnieki domā, ka, tiklīdz viņi ir pieprasījuši piedāvājumu no uzņēmuma, ir pienākums slēgt darījumu par kokmateriālu pārdošanu. Tas noteikti tā nav. Ja pirmajā reizē nav pieņemams un izdevīgs piedāvājums, meža īpašnieks vēlāk var pieprasīt jaunu cenu piedāvājumu."

***Par Somijas Lauksaimniecības produktu ražotāju un meža īpašnieku centrālo savienību (MTK)**

MTK ir nevalstiska organizācija, kas pārstāv lauksaimniekus, mežu īpašniekus un lauku uzņēmējus Somijā. 2017. gadā MTK svinēja savu 100 gadu jubileju, vienlaikus atzīmējot Somijas neatkarības 100 gadu jubileju.

MTK ir vairāk nekā 316 000 biedru, kas sastāv vietējās lauksaimniecības produktu ražotāju organizācijās un reģionālajās mežu apsaimniekošanas asociācijās. Visas biedru aktivitātes un uzņēmumu darbība ir balstīta atjaunojamo dabas resursu izmantošanā ilgtspējīgā un ekonomiski atbildīgā veidā.

Reģionālās aktivitātes un interešu lobēšanu veic 14 Somijas provinču MTK arodbiedrības un 59 mežu apsaimniekošanas asociācijas. Saskaņā ar nesen veikto pētījumu Helsinku Universitātē, MTK tiek uzskatīta par vienu no trim ietekmīgākajām interešu grupas pārstāvošu organizāciju Somijā.

MTK ļoti svarīga partnerorganizācija ir SLC (*Svenska lantbruksproducenternas centralförbund*). Tā ir interešu grupu apvienība, kas pārstāv zviedru valodā runājošos Somijas lauksaimniekus, mežsaimniekus un lauksaimniecības uzņēmējus. SLC apvieno aptuveni 10 000 lauksaimnieku, 18 500 meža īpašnieku un simtiem citu lauksaimniecības nozares uzņēmēju zviedru valodā runājošajos Somijas reģionos.

Ar ko nodarbojas MTK?

MTK veic plašu savu interešu uzraudzību tās biedru labā. Papildus lauksaimniecības un mežsaimniecības politikai organizācijas mērķis ir veicināt lauku uzņēmējdarbību. Vides un zemes politikas jautājumos MTK darbojas saskaņā ar ilgtspējīgas attīstības

principiem. Patērētāju interešu veicināšana ir kļuvusi par būtisku MTK darbības jomu - 2007. gadā MTK izveidoja Pārtikas kultūras tiesībsarga amatu ar uzdevumu popularizēt un veicināt somu virtuves tradīcijas.

MTK svarīgākais instruments ir ekspertīze. Ar savu ekspertīzi organizācija ietekmē lēmumus starptautiskā un nacionālā līmenī. Centrālās savienības galvenie uzdevumi ietver interešu politisko un sociālo uzraudzību - biedru interešu pārstāvniecību lauksaimniecības un mežsaimniecības jautājumos, biedriem piederošo uzņēmumu problēmu risināšanā, nodokļu, finansēšanas un juridiskajos jautājumos, vides un zemes politikas veidošanā, kā arī sociālajā politikā.

Somija ir Eiropas Savienības vistālāk Ziemeļos esošā lauksaimniecības valsts

MTK mērķis ir nodrošināt, lai Eiropas lauksaimniecības politika veicinātu lauksaimniecību, kuras pamatā ir ģimenes saimniecības, garantējot lauksaimniekiem pienācīgu dzīves līmeni arī nākotnē. Somijas lauksaimniecība, kas respektē cilvēku tiesības, dzīvnieku labturību un vidi, ir nepieciešama un būtiska arī Eiropas Savienībā.

Meža īpašnieku organizācija

Somija ir ģimenēm piederošu mežu zeme. Divas trešdaļas Somijas mežu pieder un tos pārvalda privātpersonas. MTK mērķis ir veicināt ģimenes mežsaimniecības ekonomisko dzīvotspēju, ietekmējot mežu un ekonomikas politiku. Meža īpašnieku organizācijas aizstāv reģionālās intereses. Meža apsaimniekošanas asociācijas palīdz meža īpašniekiem praktiskos mežsaimniecības jautājumos un aizstāv meža īpašnieku intereses vietējā līmenī.

Uzņēmējdarbība veidojas zemes ilgtspējīgā izmantošanā

Arvien vairāk MTK biedru ir lauku uzņēmēji. Papildus tradicionālajai lauksaimniecībai katra trešā saimniecība veic arī citu uzņēmējdarbību, kas rada ievērojamus ienākumus. Lauku uzņēmējdarbība MTK aktivitātēs ietver arī cita veida uzņēmējdarbību, kas tiek veikta saistībā ar lauku un meža saimniecību materiālo un nemateriālo resursu pārstrādi tirgū realizējamos pakalpojumos un produktos. Lauku uzņēmējiem ir dažādas uzņēmējdarbības jomas. Tās ietver tūrismu, transporta pakalpojumus, bioenerģijas ražošanu un zirgkopību.

Vides aizsardzība un zemes izmantošana

MTK mērķis ir arī piedalīties vides un zemes politikas jautājumos. Zemes izmantošanas ziņā zemes īpašnieku tiesību uzraudzība ir viena no organizācijas galvenajām jomām. Papildus uzņēmēju interešu aizstāvībai, mūsdienās vides politikā tiek uzsvērti aktīva līdzdalība dabas aizsardzības procesos. Ilgtspējīga lauksaimniecība ir ekonomiska, saglabā dabas vērtības un veicina sociālo un kultūras labklājību starp cilvēkiem. Zemes un meža īpašnieki, kas pelna iztiku izmantojot dabas resursus, jau izsenis apzinās vides nozīmi. Viens no viņu principiem ir cienīt dabu un veicināt tās produktivitāti, racionāli izmantojot dabā iegūstamos resursus.